

ณ กาลครั้งหนึ่ง
ที่ มूलนิธิฯ มาฆบูชา
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

โดย

วันชัย ภู่งาม

ณ กาลครั้งหนึ่ง ที่ มูลนิธิฯ มาฆบูชา ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

เนื่องในวันมาฆบูชา ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖ มูลนิธิศึกษาและ
เผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้จัดให้มีการสนทนาธรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญนี้ เช่นกับ
ทุกๆ ปีที่ผ่านมา

มีการจัดดอกไม้บูชาพระบรมสารีริกธาตุ อย่างสวยงามตระการตา ทราบว่าเป็นกุศลศรัทธาของท่านเจ้าภาพ คือ คุณหมอวิภากร พงศ์วรรณนท์ กลุ่มสนทนาธรรมวันพฤหัสบดี กับคุณอนุทิน คุณจิราภรณ์ และครอบครัว กราบอนุโมทนาครับ

และเช่นเคยเหมือนทุกครั้ง ที่มีการตั้งเต็นท์หน้ามูลนิธิฯ เพื่อเลี้ยงอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมฟังการสนทนา จากการเป็นเจ้าภาพอาหารของสหายธรรมหลายท่านซึ่งเป็นท่านเดิมๆ ที่เคยเป็นเจ้าภาพอาหารมาแล้ว และท่านผู้ใหม่ด้วย

ดังจะขออนุญาตบันทึกไว้ เพื่อที่ทุกท่านจะได้ร่วมอนุโมทนา ดังนี้ครับ

๑. อาจารย์ดวงเดือน บารมีธรรม ก่วยเตี๋ยลูกชิ้นปลา
๒. คุณรัชนีวรรณ บุญชู ปลาทุ้มเค็ม, น้ำพริกกะปิ, ปลาทอด, ผักเคียงต่างๆ
๓. คุณมะลิวัลย์ รัตนประสิทธิ์ และเพื่อน ห่อหมก ๓๐๐ ห่อ
๔. คุณสุภาวรรณ ชูสวัสดิชัย และคุณนวลใจ ธนาอนุรักษ์กุล ข้าวต้มปลา ๒๕๐ ชาม
๕. คุณวิภา พจน์ประสาธ คุณอรรณณ เขียวรุ่งโรจน์ และ คณะ หมูสะเต๊ะ
๖. คุณประทีป-คุณอุไรวรรณ เนาวรุจิ สาคุปากหม้อ

๗. คุณเรือนแก้ว คุณสุจิตต์ คุณกระเช้ารัตน์ ชนมจีบกุ้ง
 ๘. รศ.สงบ-พลอากาศตรีหญิงกาญจนา เชื้อทอง กระเพาะปลา
 ๙. คุณจักรกฤษณ์ เจนเจษฎา และครอบครัว หอยทอด

๑๐. คุณหมอวิภากร พงศ์วรานนท์ กุยช่าย ๓๐๐ ชั่น, ส้มตำ ไก่ย่าง และชา ๒ กระติก
๑๑. คุณแม่ประไพ สุรภาพเสนีย์ ไก่ย่าง ๒๐๐ ชั่น
๑๒. คุณสดศรี สมพันธ์ ชนมจีน-แกงเขียวหวานไก่
๑๓. คุณสินีณัฐ แก้วกนก คุณภัทราภรณ์ และคุณเล็ก (ตลาดบางเขน) ต้มแซบ
 กระดูกหมู, ลาบหมู
๑๔. คุณบรรพต คุณนิภาภรณ์ คุณนิตยา และเพื่อน ชนมเบี๊อง
๑๕. คุณชัยยา พ.ต.ท.รักษ์ คุณโสทธิ ธัญพืชถั่ว
๑๖. คุณนภา จันทรางศุ ลอดช่องสิงคโปร์ ๒๐๐ ขวด
๑๗. คุณแม่ออย แซ่เหล้า คุณนพรัตน์ ฤทัยรัตนภรณ์ และคุณอรสา ยกย่อง ผลไม้
๑๘. คุณวรรณิ์ แซ่ใจ้ว ไอติมแท่ง ๒๐๐ แท่ง
๑๙. คุณย่าสงวน สุจริตกุล ไอศกรีม ๒ ถัง

๒๐. คุณวันชัย ปกรณธนภัทร และครอบครัวเยี่ยมบุญ กะหรีพัพ ๒๐๐ ชื่น
๒๑. คุณพัชรินทร์ สอนโกศล ขนมห้าปีน ๔๐๐ ชื่น
๒๒. คุณอนุทิน-คุณจิราภรณ์ ขนมห้าม
๒๓. คุณชุตินันต์ พานิชศักดิ์พัฒนาและครอบครัว น้ำเสาวรศ,น้ำมัลเบอร์รี่
๒๔. คุณสิริมา จารุพาณิชย์กุล น้ำเตยหอม,น้ำอัญชัน
๒๕. คุณวันชัย ปกรณธนภัทร น้ำเต้าหู้
๒๖. ชมรมพุทธศาสนวิงพญาไท ร.พ.พระมงกุฎเกล้าฯ สตรอเบอรี่โยเกิร์ต ๒ ถึง
- กราบอนุโมทนาทุกๆ ท่านครับ

อันดับต่อไปข้าพเจ้าขออนุญาตนำ
ความสนทนาธรรมบางตอนมาฝากให้ทุกท่าน
ได้พิจารณานะครับ เป็นความเมตตา เกื้อกูล
ของท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ที่ได้
กล่าวถึงธรรมเพื่อเป็นเบื้องต้นของความ
เข้าใจโดยละเอียดไพเราะอย่างยิ่งดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

อ.กุลวิไล :

คำถามแรก ดิฉันก็จะกราบเรียนท่านอาจารย์ เป็นประเด็น สนทนาเพื่อความเข้าใจความเป็นธรรมะ ที่ชาวพุทธควรทราบ แม้แต่คำว่า "บาป" ขณะนี้ "บาป" เมื่อไหร่? และจะละบาปได้ เมื่อไหร่? แม้แต่คำสอนว่า ไม่ทำบาปทั้งปวง แต่ชาวพุทธทั้งหลาย รู้จักบาปแค่ไหน? กราบเรียนท่านอาจารย์ค่ะ

ท่านอาจารย์ :

ค่ะ รู้จัก "ชื้อ" ได้ยิน "ชื้อ" แต่ก็ไม่รู้จักเลย ว่า "บาป" คือ อะไร? เพราะฉะนั้น การศึกษาธรรมะ ไม่ประมาณ แล้วก็ไม่ข้าม แล้วก็ต้องเป็นผู้ที่ละเอียดด้วย ได้ยินอย่างนี้ เมื่อเข้านี้ เราก็พูดเรื่อง "จิต" ก็ได้ยินมาแล้ว ตอนนี่ จะมาเรื่อง "บาป" หมายความว่า เรา รู้จัก "จิต" ดีหรือยัง? หรือว่า ขณะนี้ ก็มี "จิต" แต่หยุดไว้ เรื่องจิต ไปหาเรื่อง "บาป" ที่จะรู้ ก็ยังไม่สามารถเข้าใจ "จิต" ได้ทุกอย่าง ไม่พ้นจาก "ธาตุรู้" ซึ่งเกิดขึ้น จึงมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดปรากฏ แม้แต่คำว่า "บาป" ปา-ปะ ในภาษาบาลี ก็เป็นคำว่า "บาป" ในภาษาไทยก็ได้ยิน แล้วก็ "คิดนึก" กันไปต่างๆ แต่ว่า "รู้จัก" "เข้าใจ" คำที่ได้ยิน แค่นั้น? นี่เป็นสิ่งสำคัญมาก

...เพราะฉะนั้น เราก็คงจะไม่ข้ามเรื่อง "จิต" เพราะเหตุว่า เมื่อ
เข้าใจจิต ก็จะมีคำว่า "บาป" ด้วย แต่ต้องเข้าใจก่อน ว่าเราพูด
เรื่องจิต ซึ่งขณะนี้ก็มีจิต ถ้าเข้าใจจิตมากขึ้นๆ ก็คือ เข้าใจ
ข้อความในพระไตรปิฎกทั้งหมดได้เมื่อกี้พูดถึงความ
หลากหลายของจิต เตือนให้รู้ว่า เมื่อกี้ เราฟังเรื่องจิตแล้วเราก็
บอกว่าลืมไป เมื่อกี้ เราสนทนากันเรื่องนั้นเรื่องนี้ ตั้งหลายเรื่อง
ถ้าไม่มีจิต พูดได้ไหม? คิดได้ไหม? สนทนาเรื่องต่างๆ กันได้ไหม?
แล้วจิตที่สนทนา คุยกัน เรื่องอะไร? "จิต" ขณะนั้น เป็นอะไร? จึง
ได้คิดถึงเรื่องนั้นๆ...

...เพราะฉะนั้น ทุกอย่าง ก็แสดงให้เห็นว่า เราจะข้ามความ
จริง คือ สิ่งซึ่งมี แต่ก็ยังไม่ได้เข้าใจอย่างถูกต้อง ชัดเจน แต่จะเริ่ม
เข้าใจ เมื่อเข้าใจขึ้น "จิต" หลากหลาย เป็นความจริง เพราะ
อะไร? จิตที่จะเกิดขึ้นมาได้ โดยมีคนนั้นคนนี้ หรือผู้หนึ่งผู้ใด

บันดาล ไม่ได้เลยแต่ต้องมีเฉพาะสิ่งที่อาศัยกัน ทำให้จิตนั้น
เกิดขึ้น เป็นอย่างนั้น ไม่เป็นอย่างอื่น...

...ก่อนที่จะเป็นเรื่อง "คิด" ถ้า "ไม่เห็น" เลย เราจะ "คิด" ถึงสิ่งที่
เห็น เป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ ได้ไหม? ก็ไม่ได้ ถ้าไม่มี "ได้ยิน" เลยลองคิดดู
เราจะ "คิด" เรื่องอะไร? ทั้งหมด มาจากเห็นบ้าง ได้ยินบ้าง จำ
บ้าง แล้วก็รู้สิ่งที่ ได้ยิน ได้ฟัง จนเป็น "เรื่อง" "เป็นเรื่อง" ทุกวัน ไม่
เรื่องนั้น ก็เรื่องนี้ แต่ทั้งหมด เพราะ "จิต" ด้วยเหตุนี้ ต้องไม่ลืมว่า
จิตหลากหลาย เพราะอะไร? เพราะว่าจิตแต่ละหนึ่ง หลากหลาย
ตามปัจจัย ที่ทำให้จิตนั้นๆ เกิดขึ้น...

...ยกตัวอย่างง่ายๆ ซึ่งกำลังมี ในขณะนี้ "เห็น" เพียงไม่มี ตา จักขุประสาท "รูป" พิเศษรูปหนึ่ง อยู่กลางตาไม่ได้อยู่ข้างหลัง ไม่ได้ อยู่ที่อยู่ แต่อยู่ตรงนี้ ที่กำลังเห็น ถ้าไม่มี "รูป" นี้ แล้วก็ไม่เห็น สิ่งที่สามารถกระทบ "รูป" นี้ "จิต" จะเกิดขึ้น "เห็น" ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น การที่สภาพธรรมะหนึ่ง สภาพธรรมะใด ซึ่งมีเดี๋ยวนี้ เพราะเกิดขึ้นพระผู้มีพระภาคฯ ทรงตรัสรู้ ถึงปัจจัย ที่ทำให้จิต นั้นๆ หรือ สภาพนั้นๆ เกิดขึ้น เป็นไปอย่างง่ายๆ เราก็มองเห็น ทางตาต้องมีตา สิ่งต่างๆ จึงปรากฏได้ ไม่มีใครบังคับบัญชาได้...

...แล้วมีเรื่องของ สิ่งที่ปรากฏทางตา มากไหม? พอ "เห็น" รูปร่าง สีสัณ ต่างๆ กันก็ยังไม่รู้ว่า ถ้าไม่มีสภาพธรรมะ ที่สามารถกระทบ จิต แล้วดับ แล้วดับไป ตลอดเวลาจะไม่มีรูปร่างสัณฐานใดๆเลย ทั้งสิ้นแต่เพราะเหตุว่า มีสิ่งที่สามารถกระทบตา แล้วก็สืบต่อ หลากหลายจึงปรากฏ เป็นสีสัณต่างๆ ถ้าจะพูดถึงเรื่อง สิ่ง ที่ ปรากฏทางตา ขณะนี้ ว่าอยู่ที่ไหน? ก็คงจะพอเข้าใจคร่าวๆ ให้ เห็นถึงความลึกซึ้งที่เราไม่เคยคิดเลย เราเห็น เป็นคนนั้น คนนี้ เป็นสิ่งนั้น สิ่งนี้แต่...อยู่ที่ไหน? หาที่อยู่ได้ไหม? ในขณะที่กำลัง เห็น มีทางที่จะรู้ "ที่อยู่" ของสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ไหม? ว่าอยู่ ไหน? ไม่มีทางเลยเพราะ "เห็น" เกิดขึ้น "เห็น" สิ่งที่ปรากฏให้เห็น ได้ เพราะฉะนั้น สิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ อยู่ที่ไหน? ถ้าไม่มีการฟัง การไตร่ตรอง ก็จะไม่รู้เลย...

...ที่ได้ก็ตาม ที่ อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหว ซึมซาบ หรือว่าเกาะกุม ซึ่งหมายความว่าถึง ธาตุ ๔ ธาตุ ใช้คำว่า มหาภูตตะ "ภูตตะ" คือ สิ่งที่มีจริง "มหา" นี้ ใหญ่ กว้างขวาง ทั่วไปหมด ปราศจากรูปนี้ไม่ได้เลย รูปที่อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหว ซึมซาบเกาะกุม ๔ รูปนี้ รวมกัน ภาษาบาลีใช้คำว่า มหาภูต รูป "รูป" คือ สภาพธรรมะที่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย ตอนต้น เรากล่าวถึงธรรมะสองอย่าง คือ ธรรมะอย่างหนึ่ง มีจริงๆ เกิดขึ้น เป็นอย่างนั้น แต่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้ พระผู้มีพระภาคฯ ทรงบัญญัติเรียกสิ่งนั้นว่า "รูป" (บาลีอ่านว่า รูป-ปะ) หรือ "รูปธรรม" หมายความว่า สิ่งที่มีจริงๆ นั้น รู้อะไรไม่ได้เลย...

...แต่ว่า มีธาตุอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างจากธาตุซึ่งไม่รู้เป็น "ธาตุ" ที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องรู้ ทรงบัญญัติคำ เรียก "ธาตุ" ซึ่งเกิดขึ้น "รู้" สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏ ว่า "นามธาตุ" หมายความว่าถึงธาตุที่เกิดขึ้น ต้องรู้ และกำลังรู้ ไม่มีรูปร่างใดๆ เลย เราเรียกว่ามี "จิต" เพราะกำลังเห็น แต่ "เห็น" เป็นรูปร่างอย่างไร? ขณะที่กำลัง "ได้ยิน" "เสียง" ปรากฏ มีธาตุ ที่กำลัง "รู้" คือ ได้ยิน เสียงนั้น แต่ตัว "ได้ยิน" ธาตุที่ได้ยิน อากาโรที่ได้ยิน มีรูปร่างอย่างไร? ก็ไม่มีเลย...

...เพราะฉะนั้น ก็เข้าใจความต่างกัน ของธรรมะ ตั้งแต่ต้น คือ ธรรมะ มีมากมายหลากหลายก็จริง แต่ถ้าประมวลแล้ว ก็เป็น ๒ ประเภท ใหญ่ๆ คือ ประเภทหนึ่ง เกิดแล้วไม่รู้อะไรเลย อีก ประเภทหนึ่ง เกิดแล้วต้องรู้ เพราะฉะนั้น สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏ เพราะมีธาตุรู้ ที่กำลังรู้สิ่งนั้น เช่น "เห็น" กำลังเห็น ไม่ต้องพูดอะไรเลย ทั้งสิ้นว่า เห็นอะไร แต่ "สิ่งที่ปรากฏให้เห็น" ถูก "เห็น" แล้ว เพราะ "เห็น" เกิดขึ้น "เห็น" สิ่งนั้น

ด้วยเหตุนี้ ในภาษาบาลี เราจะไม่ข้ามแต่ละคำ เพราะว่า ต่อไป ก็คงจะมีคำภาษาบาลี เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ถ้าเราเข้าใจภาษาไทย ถึงสิ่งที่มีจริงก่อน พอได้ยินภาษาบาลี เราก็เข้าใจได้เช่น ธาตุรู้ สภาพรู้ อากาฐรู้ เป็น "นามธาตุ" หรือว่าเป็น "นามธรรม" เกิดแล้ว "ต้องรู้" อย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็น "คิด" เป็น "เห็น" เป็น "ได้ยิน" เป็น "จำ" เป็น "โกรธ" เป็น "ริษยา" เป็นอะไรทั้งหมดไม่มีรูปร่าง

แต่มีจริงเป็นสิ่งที่ เป็น "นามธรรม" หรือ "นามธาตุ" ที่เกิดขึ้น แล้ว
ต้องเป็นอย่างนั้น แล้วก็ดับไป ไม่ใช่ใครเลย แต่สามารถที่จะ
กล่าวถึง คนที่กำลัง "วิชยา" ว่าเป็นคน "ไม่ดี" เพราะเหตุว่า ธาตุ
นั้น เกิดขึ้นเป็นธาตุไม่ดีจะบอกว่าดี ได้อย่างไร?...

...เพราะไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่ใครเลยแต่เป็น "ลักษณะ"
ของ "สิ่งที่มีจริง" ซึ่งเกิดขึ้น เป็นอย่างนั้น ก็เรียกบุคคล ที่มีสภาพ
นั้นเกิด ในขณะนั้น ว่าเป็นคนอย่างนั้น นี่ก็คือ "ธรรมะ" ซึ่งจะต้อง
เข้าใจ ตามลำดับขั้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อมี "ธาตุรู้" ต้องมีสิ่งที่ "ถูกรู้"
มีแต่ธาตุรู้ ไม่มีสิ่งที่ถูกธาตุรู้ ได้ไหม? เมื่อ "จิต" เป็น "ธาตุรู้"
ต้องมี สิ่งที่จิตนั้นรู้ เฉพาะจิตนั้น ขณะนั้นเช่น ขณะที่ "ได้ยิน"
จิตได้ยิน ต้องมี "เสียง" ถูก "จิตได้ยิน" รู้คือ ได้ยินเสียงนั้น
เวลาที่มี "กลิ่น" ปรากฏ กลิ่นปรากฏไม่ได้ ว่ามีกลิ่นนั้น เป็นอย่าง
นั้นต่อเมื่อใด "จิต" เกิดขึ้น "รู้" กลิ่นนั้น ขณะนั้น "กลิ่น" ที่จิตรู้ เป็น

อามรณ์ ภาษาบาลีใช้คำว่า อารัมณะ หรือ อารัมภณะแต่คนไทย
จะตัดสั้นๆ เป็นอามรณ์ เพราะฉะนั้น เมื่อมีธาตุรู้ ต้องมีสิ่งที่ถูกรู้
เมื่อธาตุรู้ คือ จิต เกิดขึ้นรู้ ก็ต้องมี "อามรณ์" คือ "สิ่งที่จิตรู้"...

...นี่คือ "เบื้องต้น" ก่อนจะไปถึง บาป หรืออะไรต่างๆ อีกมากมาย
ในพระไตรปิฎก แต่ต้องมีพื้นฐานของการที่จะรู้ความจริง ว่าเวลา
ที่มี สิ่งที่มีจริงๆ แล้วก็เข้าใจคำนั้น พระผู้มีพระภาคฯ ทรงตรัส
เรียกคำนั้น ว่าอย่างไร? ภาษาไทย ใช้คำภาษาบาลีมาก แต่ว่า
ไม่ได้เข้าใจความหมายที่แท้จริง ที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา
เลย คิดเอาเองเช่น วันนี้ อามรณ์ดีมั๊ยคะ? คนไทยตอบได้เลย
ใช่มั๊ยคะ? โดยไม่รู้ว่ "อามรณ์" คือ อะไร? แต่ตอบได้ ถ้าถามว่า
วันนี้ อามรณ์ดีไหม? ตอบเลย ดี หรือ ไม่ดี แต่ไม่รู้ว่ อามรณ์ คือ
อะไร?...

... ตามความเป็นจริง อารมณ์ คือ สิ่งที่เกิดขึ้น ถ้าจิตเห็นสิ่งที่ดีๆ จะ
โกรธไหม? จะไม่ชอบไหม? ถ้าได้ยินเสียงเพราะๆ หรือ คำชมเชย
ได้กลิ่นหอม ได้รสอร่อย กระทั่งสัมผัส สิ่งซึ่งสบายดี ไม่เจ็บ ไม่
ปวด ไม่เดือดร้อน ขณะนั้น คนไทยก็บอกว่า วันนี้ อารมณ์ดี
เพราะ เห็นดี ได้ยินดี ได้กลิ่นดี ลิ้มรสดี รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสดี ก็
เลยบอกว่า วันนี้อารมณ์ดี ลองไม่ดีสิคะ อารมณ์วันนั้น จิตจะ
เป็นอย่างไร? ชวนเคือง ไม่สบาย แล้วก็บอกว่า วันนี้ อารมณ์ไม่ดี
แต่ต้องรู้ว่า อารมณ์ หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้น เฉพาะ สิ่งที่เกิดขึ้น
เท่านั้น สิ่งอื่น แม้มี แต่ถ้าจิตไม่รู้สิ่งนั้น สิ่งนั้น ไม่ใช่อารมณ์...

...เพราะฉะนั้น เมื่อมีธาตุรู้ ซึ่งเป็นจิต ก็ต้องมีสิ่งที่ถูกจิตรู้ซึ่ง
ภาษาบาลี ใช้คำว่า อารัมณะ หรือ อารัมภณะ ต่อไปนี้ วันไหน
รู้สึกอารมณ์ดี รู้เลย ทำไมอารมณ์ดี เพราะอะไร? ถ้าไม่เห็นอะไร
ไม่ได้ยินอะไร ไม่ได้กลิ่นอะไร ไม่ลิ้มรสอะไร ไม่รู้สิ่งที่กระทบ
สัมผัส ไม่คิดนึก ไม่ปรากฏเลย ดีหรือไม่ดี ก็ไม่ปรากฏ แต่พอมี
สิ่งที่น่าพอใจเกิดขึ้น ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง จมูกบ้าง ลิ้นบ้าง
กายบ้าง ใจบ้างขณะนั้น เพราะ จิตรู้สิ่งที่ดีคนไทยก็บอกว่า
อารมณ์ดี แต่อารมณ์ ต้องหมายความว่า สิ่งที่ดีที่จิตรู้เฉพาะสิ่งนั้น
สิ่งเดียวด้วย...

...ถ้าขณะนี้ "แข็ง" กำลังปรากฏ มีจริงๆ หรือเปล่าคะ "แข็ง" หรือ
ต้องไปนึกว่า แข็ง ไม่ต้องนึกก็ "แข็ง" ไม่ต้องเรียกก็ "แข็ง" "แข็ง" มี
จริงๆ ปรากฏ กับ "จิต" ที่กำลังรู้ แข็ง เพราะฉะนั้น "จิต" รู้
"อารมณ์" ที่เป็น "แข็ง" "แข็ง" เป็น "อารมณ์" ของจิต ที่กำลัง "รู้
แข็ง" ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่เสียง ไม่ใช่ได้ยิน แต่ "รู้แข็ง"...

...เพราะฉะนั้น จิตหลากหลาย เพราะสภาพธรรมะที่เกิดขึ้นใน
ขณะนั้น เป็นปัจจัย ถ้าที่ตัว ไม่มีกายปสาท กระทบอะไร ก็ไม่
อ่อน ไม่แข็ง จะเกิดความทุกข์ ความสุข ได้ไหม? ก็ไม่ได้
เพราะฉะนั้น ทั้งหมด ก็คือ ธรรมะ จริงๆ จนกว่าจะเข้าใจละเอียด
ขึ้น ว่าไม่มีใคร สามารถที่จะบันดาล หรือ ทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใด
เกิดขึ้นแต่ สามารถเข้าใจถูกต้อง ว่าสิ่งนั้น มีจริง เกิดแล้ว
หมดแล้ว ไม่ใช่ของใคร และ ไม่ใช่ของเรา

ตั้งแต่เกิด จนถึงเดี๋ยวนี้ เราเกิดมา เป็นเด็ก หายไปไหน? เด็กคน
นั้น เมื่อวานนี้ ก็หายไปหมดแล้ว วันนี้ ก็กำลังจะค่อยๆ หมดไป
จนกว่าจะถึงวันพรุ่งนี้ ซึ่งพรุ่งนี้ ก็ไม่ใช่วันนี้เลย ใครจะหยุดยั้ง
การเกิดดับ สืบต่อของจิต ไม่ได้เลย จิตจะต้องเป็นอย่างนี้ คือ
เมื่อจิตขณะหนึ่งดับไป เป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไป เกิดสืบต่อ

ทันทีที่ไม่มีระหว่างคันเลย เพราะฉะนั้น จึงเหมือนว่า ไม่มีการ
เกิดดับ ตั้งแต่เด็ก เกิดมา ค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป จนถึงวันนี้ แล้วก็
ค่อยๆ ไป แต่ก็เพราะว่า มีสภาพสิ่งที่มีจริง ซึ่งเกิดดับสืบต่อ...

...เกิดมา ด้วยความไม่รู้ จากโลกนี้ไป ด้วยความไม่รู้ แล้วก็ชาติ
ต่อไป ก็ไม่รู้ แล้วก็จากชาติต่อไป ก็ไม่รู้ เหมือนที่แล่วมา แต่ว่า
เมื่อไหร่ ชาติไหน ที่มีโอกาสจะได้เริ่มเข้าใจสิ่งที่มีจริง ก็ค่อยๆ
สะสมเหมือนพระสาวกทั้งหลายในอดีต ท่านก็มาจาก ไม่เคย
เข้าใจสิ่งที่มี จนกระทั่งได้ฟังพระธรรม จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์หนึ่งพระองค์ใด เข้าใจขึ้น ค่อยๆ สะสมแม้แต่ สุเมธ
ดาบส ซึ่งต่อมา หลังจากสื่อสงฆ์ไขย แสนกับปีก็ได้ตรัสรู้ เป็นพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้ได้เคยฟังพระธรรมมาแล้ว จากพระ
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒๔ พระองค์...

...ไม่ต้องคำนึงถึงกาลเวลาเลยขอให้เป็นผู้ที่ตรงว่าขณะนี้ "ฟัง" ให้เข้าใจความจริง ของสิ่งที่มีจริงเพราะว่า เป็นโอกาสที่หายาก ที่จะมีโอกาสได้ฟัง สิ่งที่มีจริง ถ้าเป็นคนที่ไม่ บำ ใ้ บอด หนวก หรือว่า เป็นจิ้งจก ตึกแกก็ได้ยินเสียงเหมือนกัน แต่ไม่มีทางที่จะได้ "เข้าใจ" คำที่ได้ยินเลย เพราะฉะนั้น จึงกล่าวว่า เป็นขณะที่หายาก ที่สามารถที่จะ สะสมอริยทรัพย์ เพราะว่า ทรัพย์อื่น แม้มากเท่าไร ก็ไม่สามารถจะติดตามไปได้เลย...

...แม้ร่างกาย ที่เคยเข้าใจว่า "เป็นเรา" เพียงจิตขณะสุดท้าย เกิด แล้วดับไป ร่างกายนี้ก็ทำอะไรไม่ได้เลย ที่เคยพูด เคยคิด เคยทำ ไม่มีการเคลื่อนไหวใดๆ เลยทั้งสิ้น เพราะไม่มีจิต เพราะฉะนั้น "เริ่มเข้าใจจิต" แล้วใช่มั้ยคะ? ไม่ใช่รูป แต่ว่า ในภูมิที่มีรูป จิตจะ เกิดนอกรูป ไม่ได้เลย จิตแต่ละจิต จะต้องอาศัยเกิดที่รูป นี่ก็คือ ความละเอียดยิ่งขึ้น ที่จะทำให้เข้าใจ ความไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียง สิ่งที่ต้องเกิด เมื่อมีปัจจัย ก็ทำให้เกิดขึ้น เช่น เดียวนี้ ต้องเกิดแล้ว ไม่เกิดไม่ได้ ต้องเห็นแล้ว ไม่เห็นไม่ได้ ต้องคิดแล้ว ไม่คิดไม่ได้ ตามเหตุตามปัจจัย เพราะฉะนั้น แม้แต่การคิด ก็ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา คิดถูก คิดผิด หรือว่า เข้าใจ ไม่เข้าใจ ก็เป็นสภาพธรรมะที่มีจริงทั้งหมด

...

...ด้วยเหตุนี้ สภาพธรรมะใดๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์ ทั้งหมด เป็น "บาป" แต่สภาพธรรมะใด ที่เป็นประโยชน์ มีประโยชน์ เช่น ความเห็นถูก ความเข้าใจถูก ไม่ใช่บาป แน่นนอน...

...ด้วยเหตุนี้ แต่ละคำ กว่าเราจะเข้าใจ ว่าที่จิตหลากหลายเพราะเหตุว่า มีสภาพธรรมะ อีกอย่างหนึ่ง ที่เป็นปัจจัย ให้จิตเกิดขึ้นอาศัยกันและกัน เกิดขึ้น แต่สภาพธรรมะ ที่เป็นปัจจัยให้จิตเกิดมีต่างกันถึง ๕๒ ประเภทใช้คำว่า เจตสิกกะ ในภาษาบาลี แต่ภาษาไทย จะเรียกสั้นๆ ว่า "เจตสิก" ที่ได้ยินทั้งหมด "โกรธ" มีไหม? ไม่ใช่จิต แต่เกิดกับจิต ไม่ได้เกิดที่อื่นเลย สภาพธรรมะใดที่ไม่ใช่รูปธรรม ที่เกิดพร้อมจิต ดับพร้อมจิต จิตรู้อะไร มีอารมณ์อะไร สภาพนั้น ก็รู้อารมณ์นั้นด้วย

เพราะฉะนั้น ลักษณะของสภาพธรรมะ อีกประการหนึ่ง ซึ่งอาศัยจิตเกิดขึ้น และ จิตก็ต้องอาศัยสภาพนั้นเกิดขึ้นด้วย ถ้าไม่มีสภาพนั้น จิตก็เกิดไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ธรรมะทั้งหมด ที่เกิด ต้องอาศัยปัจจัย ทำให้เกิดขึ้น จิตต้องเกิดพร้อม "นามธาตุ" อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้คำว่า "เจตสิก" เป็นสภาพธรรมะที่เกิดกับจิต เกิดในจิต รู้อารมณ์เดียวกับจิต ดับพร้อมจิต และในภูมิที่มีรูปด้วย จิตเกิดที่รูปไหน เจตสิกที่เกิดกับจิต อยู่ในจิตเลย เกิดที่นั่นด้วย ทั้งหมดนี้

คือ เกิดพร้อมกัน ดับพร้อมกัน รู้อารมณ์เดียวกัน อาศัยที่เดียวกัน
เกิดขึ้น เป็น "เจตสิก"...

...ค่อยๆ เข้าใจ "จิต" อีก ทั้งหมด คือเรื่อง จิต แต่จะเพิ่ม "ทีละคำๆ" ให้เข้าใจจิตขึ้น เช่น อารมณ์ คือ สิ่งที่จิตรู้ และเจตสิก ที่เกิดกับจิต ก็หลากหลาย ทำให้จิต หลากหลาย เป็นประเภทต่างๆ ก็เพราะ เจตสิก ที่เกิดร่วมด้วย หรือเพราะอารมณ์ที่จิตรู้ ก็แล้วแต่ก็มีหลายเหตุ ที่ทำให้จิต หลากหลายต่างกันไป แต่จิตหนึ่งขณะที่มีปัจจัยเกิดขึ้น ดับแล้ว ไม่กลับมาอีกเลย เมื่อมีเหตุให้เกิด ก็เกิด แล้วจะเป็นคนโน้น ไม่เป็นคนนี้ ก็ไม่ได้ตามเหตุตามปัจจัยที่สะสมมา ที่จะเป็น แต่ละหนึ่ง แล้วก็มีอาการกระทำ เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง คิดบ้าง อะไรบ้าง ทั้งหมด ที่เป็นชีวิตประจำวันสะสม ทำให้เป็น ฝ่ายบุญ และ ฝ่ายบาป...

...ถ้า ปาป (อ่านว่า ปา-ปะ = บาป) ก็หมายถึง เจตสิกที่ไม่ดี และถ้าเป็นบุญญ (อ่านว่า ปุณ-ยะ = บุญ) ก็หมายความว่า เจตสิกที่ไม่เป็นโทษ แล้วก็ขัดเกลาออกสู่ผลด้วย เพราะฉะนั้น ก็จะมี "คำ" ที่เพิ่มขึ้น ทีละคำๆ ไปเรื่อยๆ แต่ว่า อย่าเพียง "จำ" แต่ต้อง "เข้าใจ"

พอพูดคำไหน ต้องเข้าใจด้วย ถ้าพูดถึงโกรธ มีจริง ไม่ใช่จิต
เพราะว่าจิตล้วนๆ ไม่กล่าวถึงเจตสิกใดๆ เลยทั้งสิ้นเป็นเพียงธาตุ
ที่เกิดขึ้น แล้วรู้สิ่งหนึ่ง สิ่งใดที่กำลังปรากฏ...

...เช่น ขณะนี้กำลังเห็น ตัวเห็น ธาตุที่กำลังเห็น เป็น "จิต" แต่ว่า
"เห็น" ขณะใด "จำ" สิ่งทีเห็นนั้นด้วย มิฉะนั้น จะไม่รู้เลย ว่าใคร
กำลังนั่งอยู่ที่นี่ หรือว่า เสียงอะไรแต่ "ธาตุจำ" ก็มีจริง ธาตุนั้น
ไม่ใช่จิต แต่เป็น "เจตสิก" หนึ่งประเภท ใน ๕๒ ประเภท ใคร
รู้? ค่ะ? แต่ "เข้าใจ" ได้ ไม่ใช่ให้ไปรู้...

...ข้อสำคัญอย่างหนึ่ง ก็คือว่าพอได้ฟังธรรมะบางคนคิดว่า
จะต้องไปรู้ อย่างที่ได้ฟัง เป็นไปไม่ได้เลย เพียงเข้าใจให้ถูกต้อง
ตามความเป็นจริง ว่าจิต กับ เจตสิก เกิดพร้อมกัน ดับพร้อมกัน
แต่ จิต ไม่ใช่ เจตสิก และ เจตสิก ก็ไม่ใช่จิต เจตสิก มีถึง ๕๒
ประเภท แต่จิตมีหลากหลายไปตามประเภทของเจตสิก ที่เกิดกับ
จิตนั้นทำให้จิตนั้น ต่างๆ กันไป เป็นกุศลจิต เป็นจิตที่ดีงามก็มี

เป็นอกุศลจิต จิตที่ไม่ดีงามก็มี เป็นจิตที่เป็นผลของกรรม ที่ได้กระทำแล้ว ก็มี จิต ซึ่งขณะนั้น ประกอบด้วยเหตุ ที่จะทำให้เกิดผลภายหลัง ก็มี นี่คือ ชีวิตจริงๆ ไม่มีใครเลยแต่เป็น "ธรรมะ"...

ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์

[๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ทรงสวดพระปาติโมกข์ในที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้

ขันติ คือ ความทนทาน เป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า พระนิพพานเป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย. การไม่ทำบาปทั้งสิ้น การยังกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องใส นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย. การไม่กล่าวร้าย ๑ การไม่ทำร้าย ๑ ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้ประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นอนที่นั่งอันสงัด ๑ การประกอบความเพียรในอธิจิต ๑ หกอย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย.

พระสุตตันตปิฎก ทิมนิกาย มหาวรรค เล่ม ๒ ภาค ๑ หน้า ๕๕

กราบเท้าบูชาคุณ ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่เคารพยิ่ง
ขออนุโมทนาในกุศลจิตของทุกๆ ท่านครับ

